

Rodinné právo

prednáška č. 1

Pojem RP

- súhrn právnych noriem upravujúcich osobné vzťahy a niektoré s nimi súvisiace a nimi podmienené vzťahy majetkovej povahy medzi snúbencami a následne manželmi, medzi rodičmi a deťmi, ako aj vzťahy napodobňujúce alebo nahradzujúce vzťahy rodičov a detí
- v objektívnom slova-zmysle – právne predpisy, normy
- v subjektívnom slova-zmysle – jednotlivé práva a povinnosti vyplývajúce subjektom rodinného práva z právnych noriem

Predmet RP

- rodinnoprávne vzťahy
- tri základné druhy rodinnoprávných vzťahov :
 - vzťahy medzi manželmi
 - vzťahy medzi rodičmi a deťmi (a medzi ďalšími príbuznými)
 - vzťahy náhradnej rodinnej výchovy (vzťahy nahrádzajúce vzťahy medzi rodičmi a deťmi, ako aj vzťahy napodobňujúce vzťah medzi rodičmi a deťmi)

Základné princípy uplatňujúce sa v RP

- princíp blaha dieťaťa
- princíp rovnosti subjektov rodinného práva
- princíp solidarity
- princíp zvýšenej ochrany manželstva a rodičovstva

Základné zásady RP (Zákon o rodine)

- Manželstvo je zväzkom muža a ženy. Spoločnosť tento jedinečný zväzok všestranne chráni a napomáha jeho dobro. Manžel a manželka sú si rovní v právach a povinnostiach. Hlavným účelom manželstva je založenie rodiny a riadna výchova detí.
- Rodina založená manželstvom je základnou bunkou spoločnosti. Spoločnosť všetky formy rodiny všestranne chráni.
- Rodičovstvo je spoločnosťou mimoriadne uznávaným poslaním ženy a muža. Spoločnosť uznáva, že pre všestranný a harmonický vývin dieťaťa je najvhodnejšie stabilné prostredie rodiny tvorenej otcom a matkou dieťaťa. Spoločnosť poskytuje rodičovstvu nielen svoju ochranu, ale aj potrebnú starostlivosť, najmä hmotnou podporou rodičov a pomocou pri výkone rodičovských práv a povinností.
- Všetci členovia rodiny majú povinnosť vzájomne si pomáhať a podľa svojich schopností a možností zabezpečovať zvyšovanie hmotnej a kultúrnej úrovne rodiny. Rodičia majú právo vychovávať deti v zhode s vlastným náboženským a filozofickým presvedčením a povinnosť zabezpečiť rodine pokojné a bezpečné prostredie. Rodičovské práva a povinnosti patria obom rodičom.

Postavenie RP v systéme práva

- samostatné právne odvetvie
- úzka spätosť s Občianskym právom
- osobitná oblasť práva súkromného s mnohými prvkami verejného práva

RP a Ústavné právo

- Čl. 41 Ústavy SR

- 1) *Manželstvo je jedinečný zväzok medzi mužom a ženou. Slovenská republika manželstvo všestranne chráni a napomáha jeho dobru. Manželstvo, rodičovstvo a rodina sú pod ochranou zákona. Zaručuje sa osobitná ochrana detí a mladistvých.*
- 2) *Žene v tehotenstve sa zaručuje osobitná starostlivosť, ochrana v pracovných vzťahoch a zodpovedajúce pracovné podmienky.*
- 3) *Deti narodené v manželstve i mimo neho majú rovnaké práva.*
- 4) *Starostlivosť o deti a ich výchova je právom rodičov; deti majú právo na rodičovskú výchovu a starostlivosť. Práva rodičov možno obmedziť a maloleté deti možno od rodičov odlúčiť proti vôli rodičov len rozhodnutím súdu na základe zákona.*
- 5) *Rodičia, ktorí sa starajú o deti, majú právo na pomoc štátu.*
- 6) *Podrobnosti o právach podľa odsekov 1 až 5 ustanoví zákon.*

- podrobnosti ustanovuje najmä Zákon o rodine

RP a Občianske právo hmotné

- § 110 Zákona o rodine

„Ak tento zákon neustanovuje inak, použijú sa ustanovenia Občianskeho zákonníka.“

- vzťah Občianskeho zákonníka a Zákona o rodine je vzťahom *lex generalis* k *lex specialis*

- § 27 Občianskeho zákonníka

„Kto je zákonným zástupcom maloletého dieťaťa, upravuje Zákon o rodine.“

- § 20 Zákona o rodine

„Každý z manželov je oprávnený zastupovať druhého manžela v bežných veciach, najmä prijímať za neho bežné plnenia. Konanie jedného z manželov pri obstarávaní bežných vecí rodiny zaväzuje obidvoch manželov spoločne a nerozdielne „

- ďalej napr. úprava BSM je obsahom právnej úpravy Občianskeho zákonníka

RP a Civilné právo procesné

- Civilný mimosporový poriadok
- Druhá časť, prvá hlava: konania v niektorých rodinnoprávných veciach:
 - konanie o povolenie uzavrieť manželstvo
 - konanie o určenie neplatnosti alebo o určenie neexistencie manželstva
 - konanie vo veciach určenia rodičovstva
 - konanie vo veciach starostlivosti súdu o maloletých
 - konanie o návrat maloletého do cudziny pri neoprávnenom premiestnení alebo zadržaní
 - konanie vo veciach osvojenia
 - konanie vo veciach výživného plnoletých osôb

RP a správne právo

- § 110 a Zákona o rodine:

„Na konanie podľa § 4 ods. 2 (Matričný úrad určený podľa odseku 1 môže povoliť uzavretie manželstva pred iným matričným úradom alebo na ktoromkoľvek inom vhodnom mieste.), § 6 ods. 6 (Snúbenec môže požiadať matričný úrad alebo príslušný orgán podľa § 3 o upustenie predloženia zákonom ustanovených dokladov podľa odseku 1, ak je ich zadováženie spojené s ťažko prekonateľnou prekážkou.) a § 8 ods. 1 (Matričný úrad na základe písomnej žiadosti oboch snúbencov povolí, aby vyhlásenie snúbenca, že vstupuje do manželstva, urobil jeho zástupca) sa nevzťahuje všeobecný predpis o správnom konaní.

RP a Trestné právo

- Trestný zákon
- osobitná časť, prvá hlava: trestné činy proti životu (vražda novonarodeného dieťaťa matkou)
- osobitná časť, tretia hlava: trestné činy proti rodine a mládeži (dvojmanželstvo, odloženie dieťaťa, opustenie dieťaťa, zanedbanie povinnej výživy)
- pre definovanie jednotlivých znakov SPTČ je potrebné prihliadnuť na právnu úpravu obsiahnutú v Zákone o rodine

RP a Medzinárodné právo

- Existencia mnohých medzinárodných dohovorov zasahujúcich do právnej úpravy rodinno-právnych vzťahov
- SR členom EÚ => potreba zohľadniť nariadenia a smernice normujúce predmetnú oblasť právnych vzťahov
- Zákon o medzinárodnom práve súkromnom
- § 112 Zákona o rodine

„Manželstvá uzavreté československými občanmi v období od 1. januára 1950 do 1. júla 1992 cirkevnou formou v zahraničí podľa práva platného v mieste uzavretia manželstva sú platné podľa slovenského práva.“

Pramene RP - vnútroštátne pramene

- Ústava SR
- Občiansky zákonník
- Civilný mimosporový poriadok
- Zákon o medzinárodnom práve súkromnom
- Zákon o rodine
- Zákon o matrikách
- Zákon o príspevkoch na podporu náhradnej starostlivosti o dieťa
- Zákon o mene a priezvisku
- Zákon o náhradnom výživnom
- Zákon o rodičovskom príspevku
- Zákon o prídavku na dieťa
- Zákon o sociálnej pomoci
- Zákon o príspevku pri narodení dieťaťa
- Zákon o sociálnom poistení
- a ďalšie

Pramene RP – medzinárodné pramene

- Dohovor OSN o právach dieťaťa
- Dohovor o ochrane ľud. práv a základných slobôd
- Medzinár. pakt o občianskych, politických, hospodárskych a sociálno-kultúrnych právach 1966
- Dohovor o súhlase pre manželstvo, najnižšom veku pre uzatvorenie a registráciu manželstva
- Dohovor o štátnom občianstve vydatých žien
- Dohovor o odstránení všetkých foriem diskriminácie žien
- Dohovor o ochrane detí a spolupráci pri medzištátnych osvojeniach
- Dohovor o osvojení dieťaťa
- Dohovor o vymáhaní výživného v cudzine
- Dohovor o občianskoprávných aspektoch medzinár. únosoch detí
- Dohovor o výkone práv detí
- Dohovor o ľud. právach a biomedicíne(zákaz klonovania)
- Dohovor haagskej konferencii o uznávaní rozvodov
- Odporúčanie Rady Európy o zodpovednosti rodičov
- Odporúčanie Rady Európy o pestúnskych rodinách
- Nariadenie Rady č. 1259/2010 (Rím III) – posilnená spolupráca, SR zatiaľ nie je jej členom
- Nariadenie Rady č. 2201/2003
- a ďalšie

Rodinno-právne vzťahy

- najmä vzťahy osobné a s nimi spojené, resp. nimi determinované majetkové vzťahy zvláštného charakteru, ktoré vznikajú v manželstve a z príslušnosti k rodine
- spoločenské vzťahy vznikajúce medzi snúbencami, manželmi, medzi rodičmi a deťmi a medzi ostatnými príbuznými, rovnako medzi osvojiteľmi a osvojencami a ich príbuznými, medzi neplnoletými deťmi a inými osobami, ktoré zabezpečujú výchovu maloletých
- spoločenské vzťahy, ktoré sú normované ustanoveniami zákona

Špecifické znaky rodinno-právnych vzťahov

- prítomnosť emocionálneho (osobného) prvku v rodinných vzťahoch
- dôležité miesto pri realizácii rodinnoprávnych vzťahov majú morálne normy
- faktické vzťahy (právne normy vo väčšine prípadov regulujú vzťahy, ktoré už vznikli)
- dlhotrvajúce vzťahy
- častá imperatívnosť noriem a prítomnosť neobvyklých procesných pravidiel

Subjekty rodinno-právnych vzťahov

- fyzické osoby, výnimočne právnické osoby
- postavenie dané hlavne biosociálnymi faktormi, existenciou pokrvného príbuzenstva
- pri absencii biosociálneho determinantu sa môže stať osoba subjektom rodinnoprávneho vzťahu aj na základe vlastnej vôle, ak takúto možnosť predpokladá zákon
- pre spôsobilosť na právne úkony a spôsobilosť na práva a povinnosti platí právna úprava Občianskeho zákonníka

Predmet rodinno-právnych vzťahov

- priamym predmetom je ľudské správanie
- nepriamym predmetom je to, čoho sa konkrétne správanie týka

Obsah rodinno-právnych vzťahov

- obsahom rodinnoprávnych vzťahov sú subjektívne práva a povinnosti konkrétnych subjektov vyplývajúce im z právnej úpravy
- charakteristickou črtou subjektívnych práv a povinností tvoriacich obsah rodinnoprávnych vzťahov je ich nescudziteľnosť
- subjekty rodinnoprávnych vzťahov nemôžu zmluvne prevádzať svoje subjektívne práva a povinnosti

Manželstvo

- v SR môžu uzatvoriť iba muž a žena
- právom upravený a jedine prípustný spôsob uzavretia manželstva je sobáš
- sobáš má kogentnú povahu, jedinou dispozitívnou normou je možnosť výberu civilnej alebo cirkevnej formy uzavretia manželstva
- manželstvo možno uzatvoriť pred orgánom obce / mestskej časti alebo pred orgánom registrovanej cirkvi / registrovanej náboženskej spoločnosti + v cudzine pred orgánom Slovenskej republiky na to určeným napr. konzulát

Niekoľko ďalších poznámok k manželstvu

- orgán cirkvi je povinný do troch dní od uzatvorenia manželstva doručiť zápisnicu o uzavretí manželstva matričnému úradu
- manželstvo je možné uzavrieť opakovane jedine po predložení dokladov o zániku skoršieho manželstva alebo rozhodnutia o tom, že skôr uzatvorené manželstvo bolo vyhlásené za neplatné
- možno podať žiadosť o to, aby vyhlásenie snúbenca o vstupe do manželstva bolo urobené zástupcom na základe splnomocnenia s úradne osvedčeným podpisom
- minimálny vek 16 rokov (so súhlasom súdu), 18 rokov (bez súhlasu súdu)
- osoba pozbavená spôsobilosti na právne úkony nemôže uzavrieť manželstvo, osoba čiastočne pozbavená spôsobilosti na právne úkony môže uzavrieť manželstvo len so súhlasom súdu (*CMP a právna úprava obmedzenia spôsobilosti na PÚ)

Predpoklady pre platné uzatvorenie manželstva

- osobné predpoklady (vek, muž, žena)
- sobášne prehlásenie a jeho náležitosti
- dodržanie predpísanej formy a procedurálnych predpokladov

Vyhlásenie snúbencov

- snúbenci sú povinní pred uzatvorením manželstva predložiť zákonom určené doklady a vyhlásiť, že im nie sú známe okolnosti vylučujúce uzavretie manželstva a ďalej vyhlásiť, že obaja poznajú svoj zdravotný stav
- Vyhlásenie musí byť urobené slobodne, vážne, určito a zrozumiteľne
- musia byť prítomní dvaja svedkovia
- tiež súhlasne vyhlásia či,
 - priezvisko jedného z nich bude ich spoločným priezviskom, alebo či
 - si ponechajú svoje doterajšie priezviská, alebo či
 - priezvisko jedného z nich bude ich spoločným priezviskom a jeden z nich si ako druhé priezvisko, ponechá svoje doterajšie priezvisko (snúbenec, ktorý už má dve priezviská, uvedie, ktoré z doterajších priezvisk bude ako druhé súčasťou jeho priezviska)

Predloženie dokladov pred uzatvorením manželstva

- právna úprava obsiahnutá v Zákone o matrikách
- štátny občan Slovenskej republiky (cudzinec ďalšie ustanovenie) predkladá príslušnému matričnému úradu najmenej sedem dní pred uzavretím manželstva tieto doklady:
 - rodný list
 - doklad o štátnom občianstve
 - potvrdenie o pobyte
 - úmrtný list zomretého manžela, prípadne aj sobášny list zaniknutého manželstva, ak ide o vdovca alebo vdovu, alebo právoplatný rozsudok o rozvode manželstva, ak ide o rozvedeného alebo rozvedenú, alebo právoplatný rozsudok o vyhlásení manželstva za neplatné
 - doklad o rodnom čísle
 - doklad, ktorým možno preukázať totožnosť.

Zápisnica o uzatvorení manželstva

- mená, priezviská a rodné čísla snúbencov a ich podpisy
- mená, priezviská a rodné čísla svedkov a ich podpisy
- dátum a miesto uzavretia manželstva
- meno, priezvisko a podpis sobášiaceho a matrikára, ak ide o uzavretie manželstva pred matričným úradom
- meno, priezvisko a podpis sobášiaceho a zapisovateľa, ak ide o uzavretie manželstva pred orgánom cirkvi
- dohoda snúbencov o priezvisku
- meno, priezvisko a podpis tlmočníka, ak sa jeho prítomnosť pri uzavretí manželstva vyžaduje a ak bol ustanovený, aj odtlačok jeho úradnej pečiatky
- odtlačok úradnej pečiatky orgánu, pred ktorým sa uzavrelo manželstvo